

Наталія ЯНОВИЧ,
вчителька Старокостянтинівської гімназії
Хмельницької обл.

Історичні скарби України

Україна прадавня, велика, цікава, неповторна та єдина від сходу і до заходу. Ми розповімо Вам про пам'ятки, що знаходяться в різних куточках країни. Але звичайно, щоб охопити всі та дати більше інформації замало часу навіть для багатьох уроків.

Мета. Розширити і поглибити знання учнів про історичні скарби України; виховувати гуманне ставлення до спадщини українського народу; любов до Батьківщини; викликати бажання вивчати, берегти і примножувати багатства рідного краю.

Обладнання: маршрутні листи і картки з ілюстраціями, старовинні речі.

Хід уроку

1. Організаційний момент.

Станьте, діти, всі рівненько,	Працювати розпочнемо.
Усміхніться всі гарненько.	Усміхнімося ще раз.
Настрій на урок візьмемо,	Бо у нас – найкращий клас!

2. Актуалізація опорних знань.

– Що ви знаєте про свою Батьківщину?

1) Вірш Тетяни Бойченко "Твоя країна – Україна" (напам'ять).

2) Оповідання А.Григорука "Дивовижні імена".

– Розкажіть про себе так, як розповідав Петрик своїй мамі. Як можна назвати кожного з вас.

– Повторюючи вивчений матеріал, я пропоную вам розгадати кросворд, який накреслено у вас на аркуші паперу. Впишіть відповіді по горизонталі.

1. Знак держави головний,
Всяк його повинен знати.
Воля, слава, сила в нім,

Тож попробуй відгадати. (Герб України – тризуб).

2. Слово тюркського походження, що означає сторож, вартовий, представник військового стану, воїн-найманець; той, що йде попереду, вільна, неза-

лежна людина; той, який носить оселедець, косу.
(К о з а к).

3. Головний знак держави. Зображують його на прапорі, монетах, печатках, документах. (Г е р б).

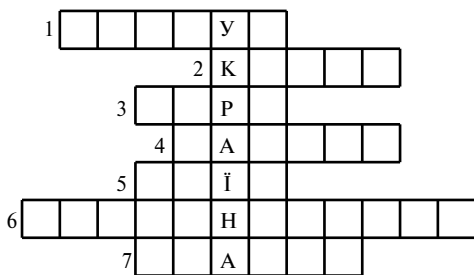
4. Рослина – символ України. (К а л и н а).

5. Столиця України. (К и ї в).

6. Назва міста – нашого обласного центру.
(Х м е л ь н и ц ь к и й).

7. Синьо-жовте полотнище гордо майорить.

Це – ознака сили й слави Української держави.
(П р а п о р).

– По вертикалі утворилося слово – *Україна*. Отже, ми продовжуємо вивчати Україну. Але сьогодні у нас незвичайний урок. Ми вирушаємо в подорож по скарб.

Що таке скарб? Це коштовності, гроші, цінні речі, духовні та культурні цінності, що створила людина. На дошці ми бачимо хмари. На них – завдання. Прибравши всі хмари, ми знайдемо наш найбільший скарб. Отже, вирушаємо! У кожного на парті є маршрутний лист. Мета – заповнити його.

Ми працюватимемо в парах. Один із вас писатиме, інший – добиратиме і клеїтиме картинку відповідно до завдання. Прочитайте тему нашого уроку, зашифровану на листі. Які букви зайві?

Завдання – словничок.

– Сьогодні вже звучали дивовижні імена, якими можна назвати українця. Для українського народу багато важать також такі слова, як: *козак, чумак, хлібороб, кобзар*, у яких відображено найголовніші події з життя нашого народу – народу-воїна, народу-трудівника, народу-співця. Прочитайте тлумачення цих слів у словнику. Доберіть картинку відповідно до напису. У словник одним словом-синонімом запишіть визначення цих слів.

Отже, *козак – воїн. Кобзар – співець, музика. Чумак – торгівець.*

Історія України надзвичайно давня і багата. Сьогодні ми лише частково до неї торкнемося.

У кожного народу історія своя

І треба її знати, – так розумію я.

Зі мною, мабуть, згодні вона, і він, і ти.

Розкажуть про минуле нам різні пам'ятки.

Це замки і музеї, собори і церкви,

Картинні галереї, де вже бували ви.

Ще пам'ятники людям, тим, що тоді жили,
Що славили країну і що взірцем були.

Ми вдячні нашим предкам, що пам'ятки нам
зберегли,

І треба, щоб потомкам ми їх предали.

– Відкриваємо **першу хмаринку – Історичні скарби (музеї)**.

Цікаво ходити в музеї. Тут збирають, вивчають і зберігають пам'ятки культури, різноманітні колекції, старовинні речі.

Слово доповідачам.

1. Аптека-музей у Львові.

Аптека "Під чорним орлом" – діюча аптека і музей. Тут демонструється понад три тисячі рідкісних експонатів. Її засновано в 1735 році військовим фармацевтом, магістром Наторпом.

2. Музей підків у Львові.

У музеї зберігається своєрідне ковальське свідчення минулих століть: це підкови, знайдені під час археологічних розкопок. Вони належать до XVII століття.

При Ветеринарній школі у Львові ще від 1881 року функціонувала школа підковування коней. До музею входять роботи коваля Петра Голінка.

3. Музей бджільництва у м. Переяслав-Хмельницький.

У хаті кінця XIX століття, перевезеній із села Помоклі Переяслав-Хмельницького району до м. Переяслав-Хмельницький, розміщено "Музей історії бджільництва".

Хата збудована в шулі: хата, сіни, хатина і прихатня комора. У дворі – комора для зберігання меду, рамок, вуликів і вільшанник – погріб, покритий солом'яним дахом для зимування пасіки, та вулики-дупляки середини XIX ст.

4. Замок-музей князя Костянтина Острозького у м. Старокостянтинові Хмельницької обл.

Замок засновано в 1561 році князем Костянтином Острозьким для захисту краю від татарських набігів. Будівництво йшло десять років, до 1571 року. Місце вибрали вдале: на мисі біля злиття річок Ікопоть та Случ. Стіни оточили ровом, що наповнювався водою. З боку міста до замку вів зведений міст. Комплекс складався з оборонних стін та башт, храму з дзвіницею, магнатського палацу, в'їзної брами на північ від палацу. Всі споруди дожили до XXI століття.

Замок витримав найбільшу навалу ворога (1618 р.), коли довколишні села були вщент зруйновані.

5. Музей народної архітектури, побуту та дитячої творчості в селі Прелесне Слов'янського району – одна з найвизначніших пам'яток Донецької області. Комплекс просто неба складається з сільського подвір'я XIX століття – вітряка, хати, комори, кузні, колодязя, вуликів, зал зі зразками народної творчості Слобожанщини та єдиного в Україні музею дитячої творчості.

Вчитель. Цікаво ходити в музеї. А якщо поблизу немає музею? Створіть його самі. Це може бути музей старовинних речей, музей хліба або старих листівок, тощо.

Д р у г а хмаринка – Духовні скарби.

6. Спасо-Преображенський собор в Чернігові.

Найдавніший збережений пам'ятник давньоруського зодчества. Закладений близько 1030 – 1034 років чернігівським князем Мстиславом Володимировичем.

Про його колишнє багате внутрішнє оздоблення свідчать залишки фресок, різьблені плити хорів, підлоги, колони. Протягом століть він неодноразово перебудовувався. У Спасо-Преображенському соборі покоїться прах князя Ігоря Сіверського, оспіваного в "Слові о Полку Ігоревім", Ігоря Чернігівського та інших князів тієї епохи.

7. Софійський собор.

Християнський собор у Києві, пам'ятка XI – XVIII ст. Знаходиться на території Софійського монастиря і є складовою Національного заповідника "Софія Київська". До заповідника належать "Золоті ворота", "Андріївська церква", "Кирилівська церква", "Судацька фортеця".

Одна з небагатьох уцілілих споруд часів Київської Русі. Одна з найголовніших християнських святинь Східної Європи, історичний центр Київської митрополії.

Собор як головний храм держави відіграв роль духовного, політичного та культурного центру. Під склепінням Св. Софії відбувалися урочисті "посадження" на великокняжий престол, церковні собори, прийоми послів, затвердження політичних угод. При соборі велося літописання, були створені перші відомі на Русі бібліотека та школа.

8. Видубицький монастир у Києві.

Був заснований у 1071 році. Тут писався Київський літопис.

Князь Всеволод Ярославович – син Ярослава Мудрого – побудував замський "Червоний двір". Коли після 988 року гоніння на християн припинилися, ченці заснували новий монастир і назвали його Видубицьким – за назвою місцевості. Віддавна біля Видубицького урочища була переправа через Дніпро, де "видибали" за допомогою "дубів" – човни із суцільного дуба.

Будівництво архітектурних споруд монастиря, що збереглися до наших днів, розпочалось у другій половині XI ст. князем Всеволодом, сином Ярослава Мудрого, поблизу його замської резиденції – Красного двору. Вперше згадується в Повісті врем'яних літ під 1070 роком. Спочатку називався за іменем фундатора – Всеволожим, згодом – за місцевістю – Видубицьким.

9. Вознесенський монастир у Переяслав-Хмельницькому (Київська область).

Заснований на початку XVII ст. Єлисеєм Плетенецьким.

На початку XVIII ст. перенесли на Поділ і об'єднали з Флорійським Вознесенським. Ігуменею останнього стала мати гетьмана Івана Мазепи.

Вознесенський монастир – один із найвизначніших архітектурних ансамблів доби Гетьманщини, пам'ятка архітектури національного значення.

Архітектурний комплекс монастиря входить до складу Національного історико-етнографічного заповідника "Переяслав".

Ансамбль Вознесенського монастиря почав формуватися з моменту будівництва Вознесенського собору. Собор був збудований протягом 1695–1700 років коштом гетьмана Івана Мазепи.

10. Михайлівський монастир у Києві.

Споруджено в 1108–1113 роках онуком Ярослава Мудрого київським князем Святополком Ізяславовичем. Один з найдавніших монастирів у Києві. Включає зруйнований в 1930-і роки і заново побудований в середині 1990-х років соборний храм на честь Архангела Михаїла в стилі українського бароко, а також трапезну з церквою Іоанна Богослова (1713) і дзвіницю (1716–1719 роки).

Вважається, що Михайлівський собор був першим храмом з позолоченим верхом, звідки на Русі пішла ця своєрідна традиція.

Зведений в 1108–1113 роках Михайлівський собор мав особливе значення для киян, бо був присвячений архангелу Михаїлу – небесному покровителю Києва. У XII столітті монастир був місцем поховання князів.

11. Костел Святого Івана Хрестителя і монастир ордена отців Капуцинів у місті Старокостянтинів, Хмельницької обл.

Архітектурний ансамбль доби пізнього бароко зведений за проектом архітектора Паоло Фонтана.

Будівництво старокостянтинівської святині розпочалося в 1754 році. Храм освячено в 1778 році луцьким єпископом Франциском Коморніцьким.

12. Києво-Печерська лавра.

Одна з найбільших православних святинь України. Заснована у 1051 році, за князя Ярослава Володимировича монахом Антонієм як печерний монастир.

Один із перших монастирів на Русі.

13. Почаївська лавра.

Православний чоловічий монастир (лавра) у Почаєві (Тернопільська область).

Найбільша православна святиня Волині в Україні. Заснували ченці, які втекли від нападу татар в 1240 році. Тут знаходиться ікона Матері Божої, що привіз митрополит Неофіт.

14. Свято-Вознесенська церква в місті Олександрівськ.

Олександрівськ – місто в Луганській області, у складі Артемівського району Луганська. У 1773 р. поміщик с. Олександрівка бригадир Юзбаш почав піклуватися щодо побудови в цьому селі церкви.

На початку 1790 р. спорудження дерев'яної церкви було завершено. Протоіерей Расевський освятив Свято-Вознесенську церкву с. Олександрівка й відкрив у ній богослужіння. Ця дерев'яна церква проіснувала до 1840 р., коли замість неї було побудовано кам'яний храм, що зберігся до сьогодні.

Ф і з к у л ь т х в и л и н к а (пісня "Україно, ми твоя надія").

Україно, ми твоя надія

Одягну в неділю рано
Вишиту сорочку,
Вийду з хати, закружляю,
Запалю в таночку!
Засміється, заспіває
Сонце над ланами,
Прийме землю калінову
З дивними піснями.

П р и с п і в:

В кожному серці синьоока мрія,
Що для Тебе розквітає знов,
Україно, ми – Твоя надія!
Україно, ми – Твоя любов!

Ми веселі і завзяті,
Ми – одна родина,
Пригортає нас до серця
Мати Україна.
Під блакитним вічним небом
Розквітають квіти
І зростають у любові
Українські діти!

П р и с п і в.

Робота з підручником.

Т р е т ь х м а р и н к а – Природні скарби України.

14. Пам'ятки природо-заповідного фонду м. Києва.

Насамперед – це Центральний ботанічний сад НАН України ім. М.М.Гришка, ботанічний сад ім. академіка О.В.Фоміна, зоопарк, придніпровські парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва.

15. м. Шацьк (Волинська область).

У 1983 р. тут створено Шацький національний природний парк. Найбільшим і найглибшим є озеро Свіязь (площа 27,5 км², глибина 58 м). Озера водно-льодовикового та карстового походження. Основну наукову цінність становлять водно-болотні екосистеми.

Найбільшою популярністю у туристів користуються озера Свіязь та Піщане.

16. м. Яремча (Івано-Франківська область).

Місто розташоване в мальовничій долині бурхливого Прута з відомим водоспадом, який

утворився у гірському масиві. Тут розташована дирекція першого в Україні Карпатського національного природного парку, створеного у 1980 р. на площі 44,4 тисячі га.

На території парку представлено унікальні для Центральної Європи лісові, субальпійські та альпійські природні комплекси з добре означеною висотною поясністю.

17. м. Кам'янець-Подільський.

Старовинне місто, середньовічна частина якого розташована на мальовничому скелястому острові, утвореному впродовж мільйонів років рікою Смотрич.

Природа, праця і талант людей створили комплекс, який відомий унікальними фортифікаційними спорудами, каньйоном ріки Смотрич, численними пам'ятками історії та культури XIII–XVIII ст. Всі ці об'єкти сьогодні входять до Національного історико-архітектурного заповідника.

Місто є центром Національного природного парку "Подільські Товтри", створеного у 1996 р. на території трьох південних районів Хмельницької області.

В ч и т е л ь. Ми розігнали всі хмари і відкрили найбільший наш скарб. Що це? Україна.

Історія України давня. Пам'ятати її нам допомагають історичні скарби, які треба берегти. А для цього потрібен мир.

Зараз вийдіть до дошки зі своїми маршрутними листами і скажіть своє слово про Україну. (*Діти декламують вірші Надії Красоткіної та Р.Завадович і по черзі перегортають свій маршрутний лист. На зворотній стороні – буква. Утворюється напис: "Хай буде мир в Україні!"*).

1. Ось небо блакитне і сонце в zenіті!
Моя Україна – найкраща у світі!
2. Моя Україна – це ліс і озерця,
Безмежні степи і чарівні джерельця.
3. Красиві пейзажі і гори високі,
Маленькі струмочки і ріки глибокі.
4. Міста старовинні і замки прекрасні,
Великі будови і дуже сучасні.
5. Сади чарівні, мальовничі села,
Моя Україна – це пісня весела.
6. Це щира, багата як світ її мова,
Крилата, така мелодійна, чудова.
7. Її обереги – верба і калина.
Найкраща у світі – моя Україна.
8. Бо нам найрідніша Вітчизна і мати!
То як же нам, дітям, її не кохати!
9. Від дитинства аж до скону,
Ми всі добре про це знаєм,
Що зовемось українці
Й українських предків маєм.

10. Батько, мати, брат, сестриця
І всі інші члени роду –
Всі належать до одного
Українського народу.
11. Бо родитись українцем –
Це велика честь і слава,
Рідний край свій полюбити –
Найважливіша з усіх справа.
12. В нім пливуть глибокі ріки
І шумлять степи безкраї,
Струнки гори пнуться в хмари,
Синьоводе море грає.
13. Буйне збіжжя колосисте
На врожайних росте ріллях,
Є у надрах сіль і нафта,
Віск, залізо і вугілля.
14. Українці й українки
Всі кохають до загину
Славну землю батьків своїх –
Свою рідну Україну.
15. Але щоб цю землю свою
Міцно, щиро покохати,
Треба все її минуле
Добре вивчити, пізнати.
16. Треба знати те, як предки
На землі цій колись жили,
Як її грудьми своїми
Заступали-боронили,
17. Як за волю і за долю
Йшли у бій, як на забаву,
Здобували собі рани,
Україні й собі славу;
18. Як невпинно працювали
І боролись всі завзято,
Щоб їх люба Україна
Була дужа і багата.
19. Хай не буде ні одної
Української людини,
Що не вміла б розказати
Про минуле України.
20. Україна – рідний край,
Рідне поле, зелен гай,
Рідне місто й рідна хата,
Рідне небо й рідна мати.
21. Ми є діти українські,
Хлопці та дівчата,
Рідний Край наш – Україна,
Красна та багата.
22. Споконвічна – рідна земля,
Незалежна – держава моя,
Вічна і завжди єдина
Ненька моя – Україна.

Хай буде мир в Україні (*хором*).

**Доброго дня, шановна редакціє
журналу "Початкова школа"!**

Я, Максименко Валентина Олексіївна, ветеран педагогічної праці, понад 40 років працюю вчителем початкових класів в Чумаківській ЗОШ I–III ступенів Томаківського району Дніпропетровської області.

Передплачую Ваш журнал з 1973 року. За цей час плідної співпраці з Вами я неодноразово була співатором Вашого видання: надсилала замітки з історичними відомостями про рідне село Чумаки, ділилася власним досвідом щодо виховання молодших школярів, а в 2010 році отримала диплом переможця за участь у конкурсі колективних робіт, оголошеному Вашою редакцією, під гаслом "Край, де я живу", на який представила роботу "Квітучі Чумаки" (квілінг).

Кожен учитель іде власним тернистим шляхом педагогічної діяльності й кожен стикається із проблемою поєднання теорії з практикою. Маючи немалий досвід роботи, все ж постійно перебуваю в творчому пошуку чогось нового, результативного. І тоді на допомогу приходить рідний журнал "Початкова школа". Саме завдяки його порадам і настановам, я відчуваю себе справжнім учителем – цікавим для учнів та авторитетним серед колег.

Гортаючи сторінки журналу, переймаю досвід швидко і ґрунтовно. **Найціннішим у Вашому виданні вважаю те, що вся педагогічна теорія здійснення навчально-виховного процесу збагачена практичними рекомендаціями.**

Необхідними вважаю й Ваші поради щодо проведення уроків задля того, щоб на матеріалі програмових питань формувати кращі риси особистості, тобто усі елементи уроку мають бути виховними за своєю суттю.

Слушними є і настанови, щоб ми, класоводи, були невидимим диригентом, який власно вміє почути, помітити, підтримати кожного вихованця, залучити до співпраці.

Отож, Ваш журнал не лише мій порадиш, товариш і помічник, він – мій орієнтир на шляху до вершини педагогічної майстерності.

Щиро зичу Вам подальшого процвітання й розвитку, а Ваші мудрі настанови нехай колосяться багатим врожаєм на освітянській ниві.

З повагою **Валентина МАКСИМЕНКО**,
вчитель вищої категорії
Чумаківської ЗОШ I–III ступенів
Томаківського району Дніпропетровської області